

ROLANDAS GUSTAITIS

Paparčių dominikonų vienuolynas

1857 m. Konstantinas Tiškevičius, žinomas ano meto visuomenės ir kultūros veikėjas, keliaudamas Nerimi, vieną dieną savo dienoraštyje užrašė: „(...) Čia Neris įteka į didelius ir tamsius kėnynus. Jie iš abiejų šonų varžo jos vagą ir todėl tą upės ruožą daro niūrų ir kurtų. Artėjant prie tos vietos, kairiame krante tamsiame kėnių fone tolumoje stūkso du balti bokštai ir iškilios bažnyčios stogas. Jų taisyklingos linijos ir gražūs kontūrai švyti gaiivia baltuma ir šitaip ryškiai išsiskiria plačiame gamtovaizdžio fone. Tai yra garsieji Paparčiai (Poporcie), Stanislovo Beinaro (Bejnar), Lietuvos DK įždininko, 1649 m. įkurti su erdviu vienuolynu ir turtinga biblioteka. Ten prieglobstį kadaise buvo radę bažnyčiai ir mokslui nusipelnę Lietuvos dominikonai emeritai kunigai“¹.

Tačiau, deja, XIX amžiuje patirtų įspūdžių šiandien negalėtume pakartoti. Jau daugiau kaip 100 metų, kai vienuolyno ir bažnyčios pastatų nėra ant žemės paviršiaus, o apie garsią Paparčių dominikonų vienuolyno praeitį mažai kas šiandien ir žino. Ir tik archyvuose ir senuose leidiniuose išsibarsčiusios žinios apie kadaise klestėjusio vienuolyno

gyvenimą. Mano tikslas yra atkurti Paparčių dominikonų vienuolyno aplinką ir parodyti įvairiapusę jo veiklą, atkreipiant dėmesį į tuos faktus, kurie anksčiau buvo neskelbti ar paminėti prabėgomis ir reikalaujantys išsamesnio aprašymo.

O iki šiol, plačiai naudojant archyvų duomenis, vienuolynas aprašytas kraštotyrinėje monografijoje „Paparčių ir Žaslių apylinkės“, išleistoje 1997 m.² Kultūros paminklų restauravimo instituto istorikės J.Racevičienės surinkti duomenys ir parengta ataskaita apie buvusį Paparčių architektūrinį ansamblį taip pat suteikia vertingų duomenų apie minėto ansamblio objektus. Remiantis surinkta medžiaga, teritorija, kurioje išliko Paparčių bažnyčios ir vienuolyno liekanos, 1971 m. patvirtintos vietinės reikšmės architektūros paminklu, nes pastatų liekanos, esančios žemėje, gali suteikti vertingą informaciją apie XVII a. architektūrinius ansamblius kaimo vietovėje.

Beje, šiems ir kitiems čia nepaminėtiems darbams yra būdinga viena klaida. XIX a. Paparčių bažnyčioje (kartu su šv. Dominyko koplyčia) buvo 7 altoriai ir

vienas nešiojamas altorėlis, iš viso 8. Kaip galėjo būti 1795 m. prie bažnyčios pristatyta šv. Dominyko koplyčia (su 3 altoriais), kai tie patys autoriai dar 1782 metais mini buvus taip pat 8 altorius, remdamiesi tų metų vizitacijos duomenimis. Ši klaida greičiausiai visų pakartota iš Lenkijos karalystės geografinio žodyno (1887 m. T. 8. P.794).

Vertingos medžiagos šiuo bei kitais klausimais suteikė E.Tiškevičiaus straipsnis apie Paparčius, 1858 m. išspausdintas žurnale „Tekla Wileńska“³. Dviejų bažnyčioje buvusių epitafijų nuorašų ir išsamaus bažnyčios varpų aprašymo niekur kitur neteko matyti. Nors tai ir nedidelis, tačiau vertingas šaltinis, užpildantis vienuolyno praeities „baltas dėmes“. Apie vienuolyno noviciate dirbusius filosofijos profesorius ir jų skaitytas paskaitas išsamios medžiagos galima rasti R.Plečkaičio darbe⁴.

Apie garsiausią Paparčiuose gyvenusį dominikoną Faustyną Ciecierskį išsamiausiai parašė A.Mileris 1936 m. Krokovoje išleistame veikalė⁵. Kituose leidiniuose mus dominanti tema yra mažai paliesta, kad būtų verta atskiro paminėjimo.

Dominikonų Paparčiai

1649 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės iždininkas Stanislovas Beinartas nupirko iš Mstislavlio vaivados Mikalojaus Kiškos Paparčių dvarą su miesteliu ir jam priklausančiu palivarku. Įsigijęs minėtą turtą, S.Beinartas 1649 m. gegužės 21 d. fundaciniu raštu įkurdino Paparčiuose dominikonus ir dovanojo

jiems Paparčių dvarą su visais ūkiniais pastatais, sodais, apynynais, taip pat Kazokiškių ir Tumilovičių (Ašmenos paviete) palivarkus su juose buvusiomis bažnyčiomis. Kazokiškių bažnyčia tapo dominikonų vienuolyno filija⁶.

Atsikėlus dominikonams, buvo atkurta Paparčių parapija. 1744 m. ją sudarė Vareikonys, Dainava, Benkūnai, Šaldaūsiai, Gansonys, Karsakai, Eirio-gala, Laukagalis, Prūdinkai, Skėriai, Miciūnai, Michailovščizna, Mazalevčizna, Rudžiai, Zūbiškės, Lėliai, Litviniškės, Padaliai, Budeliai, Pakalniškiai, Juknony, Neravai, Antakalnis, Niauriškės, Našlėnai, Lalėnai ir Bekštonys, taip pat Kazokiškių filija su kaimais: Gabrieliškės, Zabarija, Karageliškės ir Kaugony⁷.

Lietuvos dvasininkų valdos labai susiaurėjo po II Respublikos padalijimo 1793 m., kai Rusija prisijungė visą vidurio ir dalį vakarų Baltarusijos, taip pat rytinį Breslaujos bei Ašmenos pavietų pakraštį. Jekaterinos II 1792 m. gruodžio 8 d. įsaku („Apie tvarkymąsi rusų kariuomenės užimtose Lenkijos srityse“) užsienio, t.y. Lietuvos, dvasininkų žemės valdos buvo paskelbtos Rusijos iždo nuosavybe. Tumilovičių palivarkas, tuo metu buvęs Ašmenos paviete, perėjo imperijos iždo žinion.

Po III padalijimo, galutinai žlugus Respublikai ir didžiajai Lietuvos daliai atsidūrus carinės Rusijos sudėtyje, buvo dedamos pastangos susigrąžinti Tumilovičius, tačiau vaisių nedavė. Tuo metu 125 dūmų palivarkas turėjo 500 valstiečių ir 5,1 tūkst. auksinų metinių pajamų.

Dominikonams liko Paparčiai ir Kazokiškės.

Likvidavus Lietuvos-Lenkijos valstybę, katalikų bažnyčia neteko privilegijų, o pati katalikybė tapo antraeile religija stačiatikių Rusijos imperijoje. Katalikų dvasininkija buvo nušalinta nuo politinės veiklos ir jau ne proteguojama kaip anksčiau, tik toleruojama, o visą jos veiklą griežtai kontroliavo valstybė.

Siekimas išsaugoti savo pozicijas ir susigrąžinti prarastas privilegijas stiprino opozicines katalikų dvasininkijos nuotaikas. Dauguma dvasininkų pritarė sulenkėjusios bajorijos siekiui atkurti Respubliką. Dėl to kunigai ir vienuoliai dalyvavo 1831 m. sukilime. Kiek galėdami padėjo ir Paparčių dominikonai. Tai buvo aprašyta tuo metu Paparčiuose gyvenusio dominikono F.Ciecierskio dienoraštyje⁸. Sukilėliai buvo dažni vienuolių svečiai. Vienuolyne lankėsi kunigaikštis Gabrielius Oginskis (1784–1842), 1812 m. karo dalyvis, Darsūniškio ir Vaiguvos seniūno Ignoto Oginskio sūnus, sukilimo metu – Trakų apskrities karinis viršininkas. Lankėsi Vincentas Matusevičius (1801–1862), sukilėlių būrio vadas (beje, jo ir tėvų kapas yra išlikęs Paparčių kapinėse), ir garsioji grafitė Emilija Pliaterytė, taip pat Paparčių vienuoliai nusiuntė sukilėliams 10 statinių avižų, 10 pūdų džiovėsių bei kitų maisto produktų.

1831 m. sukilimas pagreitino dalies katalikų vienuolynų uždarymą. Tais metais uždarius Vilniaus dominikonų vienuolyną, Paparčiai tapo Lietuvos dominikonų provincijos centru.

4-ojo dešimtmečio pabaigoje vyriausybė ryžosi įgyvendinti jau senokai brandintą sumanymą – nusavinti katalikų bažnyčios turtus ir podraug panaikinti katalikų dvasininkų ekonominį savarankiškumą ir padaryti juos valstybės išlaikomais valdininkais. XIX a. pirmos pusės Rusijos įstatymai bažnyčios turtus traktavo kaip valstybės nuosavybę, laikinai paliktą naudotis dvasininkams. Taip 1842 m. balandžio 23 d. Paparčių ir Kazokiškių dvarai perėjo išdo žinion. Kaip rodo Vilniaus generalgubernatoriaus kanceliarijos sudarytas žiniaraštis, liečiąs pajamas, gaunamas buvusiose bažnytinėse valdose, 1842 m. Rusijos valdžios žinion Vilniaus apskrityje perėjo 33 bažnytinės valdos. Pelningiausios valdos buvo Eitminiškės, Paparčiai ir Dūkštos⁹. Vienuolynui liko vandens malūnas, Paparčių palivarkas su Palapojės ir Stankovčiznos užusieniais¹⁰.

Nors carinė valdžia kaip įmanydama spaudė katalikybę, tačiau kaip tik XIX a. pirmą pusę galima laikyti Paparčių dominikonų klestėjimo laikotarpiu. Silpnėjant vienuolynui ekonomiškai, stiprėjo jis kultūriškai. Tai rodo su vienuolynu vienai ar kitaip susijusi žymių dominikonų veikla. Dominikonų noviciatą Paparčiuose baigė ir į ordiną įstojo keletas Lietuvos kultūrai ir istorijai nusipelnusių vienuolių, o ir pačiame vienuolyne gyveno garsūs Lietuvai ir Bažnyčiai nusipelnę žmonės.

Su Paparčiais glaudžiai susijusi dviejų brolių dominikonų Faustyno (1760–1832) ir Felikso (1774–1826) Ciecierskių veikla. Pirmiausia jie pagarsėjo 1797 m.

rengtu pirmuoju sąmokslu po galutinio Respublikos padalijimo ir jos dalies prijungimo prie Rusijos. Jis buvo nukreiptas prieš carinę valdžią, tačiau buvo išduotas. Sąmokslą padėjo atskleisti jų sūnėnas Sebastijonas Ciecierskis, Kosciuškos karininkas. Faustynas Ciecierskis buvo nuteistas katorgos darbams Sibiro kasyklose, iš kur sugrižo po amnestijos 1802 m. ir dirbo vienuolynų vyresniuoju. 1818 m. kapitula Paparčiuose išrinko jį Lietuvos dominikonų provinciolu, kuriuo buvo iki 1824 m. Kaip Lietuvos dominikonų provincijos vyriausiasis, dažnai lankydavo vienuolynus. Apsilankydavo ir Paparčiuose, iš kur išsiveždavo pačius geriausius išpūdžius. 1823 m. dienoraštyje rašė: „Vizitacija Paparčiuose baigta. Duok Dieve, kad visur būtų tokia drausmė, tvarka ir meilė kaip Paparčiuose“¹¹. 1824 m. provinciolio pareigas perdavė vienbalsiai išrinktam Paparčių vienuolyno vyresniajam, gimtajam broliui Feliksui Ciecierskiui, o pats iki savo mirties Paparčiuose 1832 metais tapo dominikonų vienuolynų vizitatoriumi. Faustynas Ciecierskis išgarsėjo ir kaip rašytojas-memuaristas. Pagrindiniai jo darbai buvo „Atsiminimai“ apie Sibirą, parašyti Zabialų vienuolyne 1806–1807 m. ir Paparčiuose parašyti du darbai: „Vizitatoriaus dienoraštis“ bei „Lietuvos kronika“. Pastarasis darbas, rašytas lotynų kalba, pasakoja apie Žemaitijos, Lietuvos ir Latvijos praeitį, katalikų bažnyčios ir dominikonų ordino padėtį Lietuvoje ir Baltarusijoje. Prieš Antrąjį pasaulinį karą šis rankraštis (be numerio) buvo Vilniuje, Stepono Batoro universiteto archyve.

„Vizitatoriaus dienoraštis“ pradėtas 1821 m. ir rašytas iki mirties 1832 m. Pastarasis darbas yra įdomiausias Paparčių istorijai, nes jame aprašytas autoriaus gyvenimas šiame vienuolyne. Atsikraustęs į Paparčius, Faustynas Ciecierskis surado dvasinę ramybę ir gyveno ramų gyvenimą, retsykais aplankydamas kai kuriuos vienuolynus Lietuvoje ir Baltarusijoje bei savo draugus. Laisvalaikio valandomis domėjosi politika, tiksliaisiais ir gamtos mokslais, stebėdavo gamtos permainas, nepamiršdamas jas atžymėti dienoraštyje, ir dirbdavo savo mažame darže. Domėjosi geologija ir numizmatika. Globojo Gardino dominikonų mokyklą, kurios muziejui ir bibliotekai padovanojo „biblioteką, sudėtą iš 200 knygų, 1767 m. rusišką imperialą, sidabrinių numizmatų 40 vienetų, mašiną iš Anglijos akmenų šlifavimui ir pjūklą chirurginėms operacijoms“¹². 1864 m., uždarius vienuolyną, bibliotekoje buvo surasti paslėpti akmenys ir mineralai, sudėti į dvi ypatingas dėžes, o sandėlyje rastos 242 varinės senovinės monetos ir 105 vienetai panašių į sidabrines. Be šių dar keturios, suvyniotos į ypatingą popierių: gryno sidabro monetos, iš jų dvi 1530 ir 1540 metų ir 8 varinės¹³. Kieno visa tai, niekas iš vienuolių neatsiminė. Gal tai buvo Faustyno Ciecierskio palikimas?

Feliksas Ciecierskis į dominikonų ordiną įstojo 1792 m. Vilniaus Vyriausioje mokykloje mokėsi filosofijos, aukštosios matematikos ir fizikos. Vėliau dirbo dominikonų mokyklose. Vilniaus Universitete gavo teologijos ir filosofijos daktaro laipsnį. Parašė traktatą

apie retoriką ir poeziją bei eksperimentinės fizikos vadovėlį. Kelintais metais tapo Paparčių vienuolyno vyresniuolu, nežinia, tačiau 1820 m. vienuolių sąrašė vienuolyno vyresniuolu užrašytas Feliksas Ciecierskis, 46 metų amžiaus. Paparčiuose išbuvo iki 1824 m., kai buvo išrinktas provinciolu. Tose pareigose jis ir baigė savo gyvenimą Vilniaus šv. Dvasios vienuolyne 1826 m. lapkričio 2 d.

Feliksas Ciecierskis keletą kartų slaptai kalbėjosi su caru Aleksandru I katalikų bažnyčios ir vienuolynų padėties Rusijoje klausimais. Šių pokalbių turinį jis pranešė savo broliui Faustynui, kuris juos paskelbė Lietuvos dominikonų provincijos kronikoje¹⁴.

Bažnyčia ir vienuolynas

Bažnyčia. 1830 m. vizitacijos akte¹⁵ nurodoma, kad bažnyčia mūrinė, tinkuota iš išorės ir vidaus, turėjo 51 uolektį ilgio, $18\frac{3}{4}$ uolekties pločio ir 17 uolekčių aukščio. Priekiniame fasade dominavo trijų tarpinių bokštas. Ant jo buvo malksnomis dengtas ir raudonai dažytas kupolas su dideliu juodai dažytu kryžiumi. Po kupolu – „labai senas“ valandas mušantis laikrodys ir trys varpai su lotyniškais užrašais. Didįjį varpą, svėrusį 39 pūdus, 1669 m. nuliejo garsus Lietuvos varpų liejikas Jonas Delamarsas (beje, nuliejęs varpus ir Vilniaus katedrai). Pažymima, kad tai „labai gražus“ ir vienas iš didžiausių jo išlietų varpų¹⁶. Kiti du varpai išlieti 1748 ir 1758 metais. Kitas, mažesnis, kupolas su geležiniu kryžiumi buvo virš didžiojo altoriaus.

Dešinėje bažnyčios pusėje 1744 m. Marianos Riomerienės rūpesčiu¹⁷ primūryta šv. Dominyko koplyčia, turėjusi 21 uolektį aukščio, 10 uolekčių ilgį ir 9 uolekčių plotį. Koplyčios architektūra atitiko bažnyčios stilių. Sprendžiant iš aprašymų, bažnyčia buvo pastatyta tuomet vyravusiu Renesanso stiliumi, kuriam įtakos turėjo ir barokas.

Durys į bažnyčią buvo dvi: vienos, pagrindinės, bokšto apačioje, kitos – iš zakristijos pusės. Viduje plytiniai skliautai, dalis ištapyta. Pagal baroko tradicijas freskomis bažnyčią dekoravo dominikonas vienuolis Bonaventūras Šimkus 1693 metais¹⁸. Iš viso buvo 14 langų į švina įstatytais stiklais, o vienas mažesnis langas buvo virš durų į zakristiją. Grindys marmuro plokščių, o po jomis – rūšiai, kuriuose nuo seno buvo laidojama. Juose palaidotas ir bažnyčios bei vienuolyno fundatorius. Pačioje bažnyčioje buvo dvi paminklinės lentos, primenančios rūsiuose palaidotų XVIII a. pirmoje pusėje didikų – Upytės pavieto maršalkos Stepono Podbereskio ir „Vilkmergės tribūno, Žaslių kapitono ir Trakų rūmų rotmagistro“ Motiejaus Riomerio nuopelnus¹⁹. Pastarasis buvo palaidotas Riomerių giminės rūsyje, kuris greičiausiai buvo po šv. Dominyko koplyčia. Ten pat buvo palaidotas ir Steponas Riomeris (1721–1793), Trakų pakamaris ir Trakų vaivadijos atstovas seime. 1740 ir 1751 metais išrinktas LDK Vyriausiojo Tribunolo deputatu nuo Trakų vaivadijos. 1752 m. tapo žemės teisėju. Trakų seimeliuose atstovavo Radvilų interesams, su kuriais buvo susijęs visą savo

gyvenimą. Giminytės su Radvilomis dėka ir turėdamas stiprią jų paramą, darė didelę įtaką Trakų vaivadijoje. Jo sūnus Jozefas – Napoleono kampanijos dalyvis, o brolis Damazas – 1794 m. Kosciuškos sukilimo karininkas²⁰.

Bažnyčios choras ties didžiosiomis durimis buvo paremtas dviem kolonomis, o jame – 13 registrų vargonai, dažyti perline spalva. Visuose aktuose nurodoma, kad bažnyčia ir altoriai yra dorėnienės-jonėnienės architektūros. 1782 m. bažnyčioje būta 8 altorių, vėlesniais metais minimi 7 mūriniai ir 1 nešiojamas altorėlis. Juose ryškiai matėsi su dominikonais sietina altorių semantika.

Bažnyčios interjero prasminis ir kompozicinis centras – puošnus didysis altorius. Centrinę jo dalį puošė paveikslas „Kristus ant kryžiaus“. Viršuje – šv. Stanislovo paveikslas. Taip pat buvo daug medinių dažytų skulptūrėlių. Šis altorius įprasmino Kristaus kančios kulminaciją – Nukryžiuvimą (vaizduojamą centrinėje dalyje). Šv. Stanislovas, kurio vardu buvo konsekruota ši bažnyčia, įamžino vienuolyno fundatoriaus vardą.

Antras altorius stovėjo dešinėje pusėje, einant nuo centrinio altoriaus. Vadinosi šv. Marijos Rožinės vardu, o funduotas buvo 1736 m. Darsūniškio seniūnienės Onos Oginskienės, kuri testamentu šiam altoriui dovanojo daug sidabro dirbinių ir nurodė, kaip ją palaidoti²¹. Tais pačiais metais ji mirė ir buvo palaidota Paparčių bažnyčios rūsyje. Šio altoriaus nišoje buvo šv. Marijos Snieginės paveikslas su kūdikėliu Jėzumi ant rankų. Tai kopija stebuklingo Marijos

paveikslo, esančio Romoje S. Maria Maggiore bazilikoje. Jį greičiausiai patys dominikonai parsigabeno iš Romos. Pirmiausia jis buvo vienuolyne, iš ten, jau garsėjantį stebuklais, pergabeno į bažnyčią vienuolyno vyresnysis Justinas Gnoiskis. Paveiksliui sidabro rūbus ir vainikus įtaisė Kauno maršalka, Darsūniškio seniūnas Boguslavas Oginskis (apie 1669–1730)²², kurio trečiaja žmona buvo anksčiau minėta Ona Oginskienė. Šį paveikslą užstojo kitas – šv. Dominyko, imančio rožančių iš švč. Panelės rankų. Viršuje – šv. Kotrynos paveikslas. Dėsninga, kad dominikonų bažnyčiose būdavo Marijai Rožinei pašvęstas altorius. Šv. Dominykas Pietų Prancūzijoje rožančiaus malda nugalėjęs eretikus albigiečius, aiškines jo esmę, tad dažnai ir vaizduojamas kaip rožančiaus įkūrėjas. Šv. Kotrynos atvaizdas susijęs su jos priklausomybe seserų dominikonų Atgailos vienuolijai.

Taip pat dominikonai statė savo bažnyčiose Dievo vardo altorius. Buvo jis ir Paparčių bažnyčioje, kairėje pusėje. Jame buvo puikiai atlikta Jėzaus Kristaus, prikulto prie kryžiaus, skulptūra. Šią skulptūrą užstojo Kristaus prisikėlimo paveikslas, o altoriaus viršuje buvo šv. Pijaus paveikslas. Šv. Pijus – dominikonų ordino vienuolis, kuris, tapęs popiežiumi, 1572 m. įvedė Rožinio šventę (gavusi vardą nuo rožinio maldos). Šią šventę buvo leista švęsti tik ten, kur buvo Marijos Rožinės altorius.

Ketvirtas altorius, šv. Vincento, buvo priešais sakyklą. Jo viršuje – šv. Antano Paduviečio paveikslas. Altorius papuoš-

tas medinėmis skulptūromis. Šv. Antanas Paduvietis, kaip ir šv. Dominykas, garsėjo kaip pamokslininkas, o šv. Vincentas galėjo vaizduoti du asmenis – šv. Vincentą Paulietį arba šv. Vincentą Saragosietį. Pirmasis laikomas visų labdarinių organizacijų, antrasis – sodininkų globėju. Šalia šio altoriaus buvo įėjimas į šv. Dominyko koplyčią.

Toje koplyčioje 3 altoriai. Centre – šv. Dominyko altorius, skirtas ordino įkūrėjui. Jame buvo „vidutinio teptuko“ šv. Dominyko paveikslas. Altoriaus viršuje – šv. Pranciškaus Serafimiečio paveikslas, o tarp kolonų – šv. Augustino ir šv. Benedikto medinės skulptūros. Šeštasis altorius šv. Tomo Akviniečio, dominikonų ordino teologo, su šv. Kotrynos kankinės paveikslu viršuje. Septintas altorius buvo skirtas šv. Jackui. Jį puošė minėto šventojo paveikslas su apaštalo Tado paveikslu viršuje. Iš viso altoriuose buvo 14 aliejumi tapytų paveikslų. Sakykla buvo priešais įėjimą į koplyčią, mūrinė, su kapiteliu, ant kurio – sėdinčio angelo su trimitu statula. Šalia sakyklos ant sienos kabėjo visu ūgiu stovinčio fundatoriaus Stanislovo Beinarto portretas. Kad paveikslas skirtas mirusiajam atminti, rodo į Beinarto ranką idėtas lapas su lotynišku įrašu „Patres et fratres, orate pro me“ (tėvai ir broliai, melskitės už mane) ir ant stalo stovintis krucifiksas. Kadangi paveikslas tapytas XVII a. pradžioje, tai jis yra seniausias išlikęs visafigūrių epitafijų tipo objektas Lietuvoje, šiuo metu saugomas Kazokiškių bažnyčioje²³.

Taip pat šalia sakyklos buvo krikš-

tykla su šv. Jono Krikštytojo statula ant jos.

Atskirai reikėtų paminėti bažnyčioje buvusias šv. Dominyko ir šv. Tomo Akviniečio statulas, šiuo metu esančias Paparčių bažnyčioje. Dailėtyrininkė Marija Matušakaitė apie jas rašė: „Kartais ir mažiau patyrę dailininkai, nepasitenkinami nestandartiniu tipažu, praplėsdavo psichologinę ryškiai individualizuotų personažų charakteristiką ir atskleidavo jų temperamento ypatybes. Labai tikroviškos Paparčių bažnyčioje esančios šv. Dominyko ir šv. Tomo Akviniečio skulptūros, kurių bruožus autorius, matyt, paėmė iš dviejų vietinio vienuolyno dominikonų. Abiejų vienuolių veidai platūs, nė kiek nepanašūs į idealizuoto nežinomo šios bažnyčios šventojo veidą. Matyti, jog apkūnus, flegmatiškas šv. Dominykas plinkančia galva, pabrinkusiais akių vokais ir putlia burna yra geraširdis dvasininkas, atlaidžiai žvelgiantis į tikinčiuosius, kiek prasčiau išdrožtas šv. Tomas Akvinitis didelėmis plačiais atvertomis akimis ir žemyn nulinusia siaurų lūpų linija – griežtas pamokslininkas, skelbiantis žmonėms tikėjimo tiesas“²⁴.

Šalia bažnyčios, šventoriuje, buvusios kapinės aptvertos mūrine tvora, kurios tarpuose buvo pavaizduotos Kristaus kančios.

Vienuolynas ir ūkiniai pastatai. Vienuolyno pastatas buvo 2 aukštų, mūrinis, kvadrato formos, su vidiniu kiemu. Vieną to kvadrato pusę sudarė bendra vienuolyno ir bažnyčios siena. Stogas dengtas čerpėmis, virš kurio – 16 kami-

nų. Abu vienuolyno aukštai su skliautais, grindys plytinės. Po pirmuoju aukštu buvo 4 rūšiai.

Pirmame aukšte buvo koplyčia su mediniu švč. Panelės Marijos altoriumi, vaškinė, refektorius (valgykla), kepykla, virtuvė, sandėliukas, vienuolių celės ir noviciato patalpos. Antrą aukštą užėmė vienuolyno biblioteka, vienuolių ir novicijų (būsimųjų vienuolių) celės. Vienuolyno koridoriuose kabėjo 45 paveikslai, vaizduojantys įvairius popiežius, kardinolus ir vienuolius, palaimintuosius ir šventuosius.

XVIII a. antroje pusėje vienuolyne buvo įkurta parapijinė mokykla. 1782 m. joje mokėsi 2, 1801 m. – 6 mokiniai, visi iš bajorų. Mokykla tarp apylinkių gyventojų niekad nebuvo populiari, nes šlėkta buvo neturtinga, o valstiečiai vaikus pratindavo prie žemdirbystės, o ne leisdavo į mokslą. Nors mokykla dažnai būdavo uždaryta, tačiau vienuoliai „keletą vaikų iš pasigailėjimo mokydavo skaityti ir religijos pagrindų, kitaip sakant, krikščioniško mokslo“²⁵.

Netoli bažnyčios stovėjo medinė špitalė, išlaikoma tik vienuolyno lėšomis ir „skirta žmonėms, reikalingiems pasigailėjimo ir apgyvendintiems špitalėje ne dėl luošumo, bet slegiami metų naštos“²⁶.

Įėjimą į vienuolyno kiemą iš miestelio pusės užstojo mūriniai vartai (dalis

1 pav. Skulptūra „Šv. Dominykas“.

Nuotrauka iš Vilniaus Dailės akademijos leidyklos leidinio-vadovo „Lietuvos vienuolynai“, 1998

jų išliko iki šiandien). Kieme, priešais vienuolyno mūrus, stovėjo mūriniai ūkiniai pastatai, išsidėstę trimis eilėmis. Juose buvo kalvė, pirtis, alaus bravoras, salyklinė, ratinė, arklidės, daržinė, stalių dirbtuvė. Atskiruose pastatuose buvo

svirnas, rūkykla, ledainė, malkinė ir tvartai. Nuo vienuolyno kiemo atitvertas tvora augo vaisių sodas, dalijamas trijų kanalų. Jame augo obelys, kriaušės, slyvos ir daug apynių.

Nuo seno iš Laukagalio šaltinio į vienuolyną buvo nutiestas vandentiekis, tiekęs vandenį ne tik vienuolynui, bet ir Paparčių miestelio gyventojams. Jo perteklius nutekėdavo į tris tvenkinius.

Už sodo tvoros prie Žiezmaros upelio stovėjo senas vandens malūnas, paminėtas dar S.Beinaro fundaciniame rašte. Šalia malūno stovėjo malūnininko namas, skalbykla, balykla ir odų apdir-

bimo pastatas. Sprendžiant iš vizitacijos akto, Paparčių dominikonų vienuolynas 1804 m. turėjo po bravorą Paparčių ir Kazokiškių palivarkuose, o vien Paparčių valsčiuje, susidedančiame iš Paparčių miestelio ir 5 kaimų, buvo trys smuklės ir svaigiųjų gėrimų parduotuvės. Po karčemą buvo Paparčių miestelyje, Vytyčiuose(?), Bekštonyse. Svaigiųjų gėrimų parduotuvės buvo Vareikonyse, Naravuose ir Laukagalyje. Tais metais Paparčių valsčiuje, priklausiusiame vienuolynui, buvo 78 dūmai su 593 gyventojais. Vadinas, viena karčema ar gėrimų parduotuvė teko vienuolikai pirkių²⁷.

2 pav. Priestato statyba prie išlikusių vienuolyno vartų tarpukario metais (nuotrauką pateikė D.Švenčionis)

1830 m. vienuolyne dirbo 28 samdiniai, o per metus jiems išmokėdavo 232 sidabro rublių atlyginimą. Vienuolyne dirbo felčeris (jis gaudavo didžiausią algą – 22 rub. 50 kap. sidabru), kalvis, kalvio padėjėjas, trys virėjai, virėjo parankinis, kepėjas, po tris kriaučius ir šiaučius, račius, račiaus padėjėjas, vežėjas, 1 bernas (samdinys), daržininkas, šikšnius, varpininkas, trys vienuolyno vyresniojo tarnai ir keturios skalbėjos. Mažiausią atlyginimą gaudavo vienuolyno vyresniojo tarnas 12-metis Ignotas Rumševičius – 1 rublį sidabru²⁸.

Kapinės ir koplyčios

1782 m. minimos 2 kapinės: „vienos prie bažnyčios, aptvertos mūrine tvora, kitos netoli bažnyčios, miestelio gale,

aptvertos storų lentų tvora, kur yra neseniai sumūryta koplyčia“. Šioje koplyčioje buvo senovinis altorius su dviem medinėmis kolonomis ir jame „vidutinio teptuko“ šv. Vincento Fereriečio paveikslas²⁹. Pirmose minėtose kapinėse šalia bažnyčios buvo laidojami vienuoliai, o antros tikriausiai buvo seniausios parapijos kapinės, kuriose XIX a. pradžioje nustota laidoti. Tai patvirtina 1817 metų vizitacija, kurioje paminėtos kapinės šalia bažnyčios ir kitos, už pusantro varsto, apkastos grioviu, kuriose laidojami parapijiečiai, be koplyčios. Koplyčia buvo pastatyta prieš 1830 m., nes tais metais minima naujai pastatyta medinė koplyčia vienuolyno lėšomis, be parapijiečių pagalbos, turėjusi 14 uolekčių ilgį ir 7 uolekčių plotį. Aprūpinta paveikslais ir vėliavomis. Joje stovėjo

3 pav. Buvusio vienuolyno vartų dalis ir pradinė mokykla 1992 m.

medinis altorius. Prie koplyčios buvo varpinė su 3 varpais, sveriančiais 10 pūdų. Šalia stovėjo mūrinės laidojimo katakombos 24 asmenims ir 3 dideli mediniai kryžiai. Koplyčioje penktadieniais laikytos mišios už mirusiuosius. Kapinės apjuostos žemių pylimu ir grioviu, apšodintu gluosniais³⁰.

Dominikonų noviciatas

1655 m. Paparčiuose buvo įkurtas noviciatas – kandidatų į dominikonų vienuolius rengimas. Jo patalpos buvo pirmame vienuolyno aukšte. Čia stovėjo medinis švč. Panelės Marijos altorius, prie kurio meldavosi novicijai [lot. *novicius* – naujas], kandidatai į vienuolius, išlaikantys bandymą – noviciatą. Taip pat noviciatas ruošė ir būsimuosius mokytojus dominikonų ordino išlaikomoms mokykloms.

Vyresnysis ir kartu mokytojas buvo noviciato magistras, o jį pavaduodavo vicemagistras. Buvo ir keletas mokytojų vienuolių, paprastai vadinamų socijais. Magistrą, vicemagistrą ir socijus skirdavo provincijos kapitula mažiausiai trejiems metams. Kad labiau galėtų pasišvęsti mokymui, juos atleisdavo nuo choro ir išpažinties klausymo. Paprastai jie nebūdavo jaunesni kaip 35 metų ir turėdavo nemažesnę kaip 10 metų mokytojo darbo stažą. Iš kitų vienuolių jie išsiskirdavo geru išsilavinimu, pavyzdingu gyvenimo būdu, dievobaimingumu ir stropumu, vykdydami savo pareigas.

Noviciato magistras turėjo neribotą valdžią, ir niekas negalėjo jam trukdyti

dirbti, išskyrus vienuolynų vizitatorius. Magistro pareiga buvo stropiai mokyti jaunuolius ir padėti jiems ateičiai išsivirti jų pašaukimo šventumą. Tuo tikslu dažnai skaitydavo novicijams dominikonų vienuolyno įstatus, mokydavo tvardyti aistras, sekdamas jų žalingus įpročius ir ydas.

Paprastai į noviciatą priimdavo nejaunesnius kaip 16 metų jaunuolius. Atvykusį apgaubdavo baltu abitu ir liepdavo atlikti viso gyvenimo išpažintį. Klausinėjo apie jo praeitį, sveikatos būklę, ar neturi skolų, ar nėra bėglys, ar nebuvo teistas, ar dvasiškai pasirengęs vienuoliškam gyvenimui. Tapęs novicijum, jaunuolis privalėdavo kasdien kalbėti poterius, dalyvauti rytinėse pamaldose, mišiose ir mišparuose. Skaityti leisdavo tik dvasines ir asketines knygas. Visą noviciato laiką jam buvo nevalia bendrauti su pašaliniais asmenimis ar būti jų draugijoje, išskyrus chorą ir refektorių. Mokslas trukdavo keletą metų, po to jaunuolius siųsdavo tolesnėms studijoms į Vilnių.

Yra žinoma apie penkiolika dėstytojų, įvairiais laikais dėščiusių filosofiją, logiką, teologiją ir metafiziką. Ankstyviausias žinomas filosofijos profesorius buvo dominikonas Hiacintas Tolokevičius, apie 1675 m. dėstęs noviciate filosofiją. Keturi dėstytojai, dėstę filosofiją XVII a., mokslus ėjo Italijoje: Augustinas Rakevičius Romoje studijavo teologiją, Amandas Cešeika taip pat Romoje, šv. Tomo Akviniečio kolegijoje, studijavo filosofiją, Eustachijus Tolokevičius mokėsi Paduvoje, o Mykolas Ruževičius –

Neapolyje. Pastarieji du, be filosofijos, mokėsi ir teologijos³¹.

Kadangi noviciatas, kaip minėjau, rengė ir būsimuosius mokytojus, tai jame mokydavo ne tik profesinių, dvasi-
ninkams reikalingų disciplinų, bet ir visų kitų bendrojo lavinimo dalykų, kurie dėstomi vidurinėse mokyklose. Taigi buvo dėstomos kalbos, matematika ir fizika, o apie pastarosios dėstymą galima papasakoti plačiau.

Fizikos kurse Lietuvos mokyklose buvo nagrinėjamos trys žymiausios pasaulio sistemos – Ptolemėjaus, Tycho Brahės ir Koperniko. Iš Vilniaus universiteto turimų fizikos kursų, dėstytų XVIII a. viduryje ir antroje pusėje, tik viename tebeginama Ptolemėjaus sistema. Jo autorius Vincentas Daunoravičius, dėstęs 1765–1767 metais Paparčių noviciate, tebesilaikė tomistinės gamtos filosofijos ir aiškino, kad Žemė yra Visatos centras, kad Koperniko sistemos negalima laikyti, nes ji uždrausta, kad nors Tycho Brahės sistema geresnė už Koperniko, bet ir jos nevalia priimti, reikia laikyti Ptolemėjaus sistemos: esą joje nėra prieštaravimų ir ji atitinka šv. Raštą³².

1807–1808 metais noviciate moralinę teologiją dėstė dominikonas Jokūbas Falkovskis (1778–1836), garsus pamokslininkas ir vargonų meistras, per savo gyvenimą suremontavęs 50 vargonų. 1803–1806 metais mokėsi Vilniaus universitete, kurį baigė teologijos daktaro laipsniu. Išvykęs iš Paparčių, keletą metų dėstė lenkų literatūrą Naugarduko pavieta mokykloje, vėliau – Žemaičių Kalvarijos, Derečino, Gardino mokyklose.

Tuo metu pasireiškė jo poetiniai gabumai. Rašė odes caro Aleksandro, gubernatoriaus garbei bei religinius himnus. Reikia pažymėti, kad dirbdamas Naugarduke jis „įpūtė poetinę kibirkštį“ mažajam Adomui Mickevičiui, kurį mokė lenkų literatūros ir gyrė jo eilėraščių apie Naugarduko gaisrą. Vėliau Falkovskis užėmė aukštas pareigas dominikonų ordino vadovybėje, vadovavo misijoms Žemaitijoje, Lietuvoje, Livonijoje, Podolėje ir Volynėje. Paruošė 12 tomų savo darbų išleidimą, kurie buvo spausdinami Varšuvoje, Vroclave ir Vilniuje po keletą kartų³³.

Paparčių dominikonų noviciatas, kaip ir kitų vienuolynų studijos, ruošdamos būsimuosius mokytojus ir vienuolius, jokių etnografinių ribų nepaisydavo, atvirkščiai, buvo stengiamasi, kad naujokas patektų į svetimesnę sau aplinką. Todėl, pavyzdžiui, kai 1832 m. noviciate mokėsi 20 novicijų, vietinės kilmės buvo tik du jaunuoliai: K. Revinskis iš Trakų pavieta ir L. Daukša iš Kauno pavieta. Po tris – iš Žemaitijos ir Gardino gubernijos ir net dvylika – iš Balstogės apskrities³⁴. Besimokydami jie buvo mėtomi iš vienos vietos į kitą – gal dėl šios priežasties palyginti tiek daug į vienuolynus patekusių jaunuolių, nors ir pasiekė nemažą tiems laikams išsilavinimą, nedaug tenuveikė Lietuvos nacionalinei kultūrai.

Apie noviciate besimokiusiųjų socialinę padėtį. 1832 m. visi 20 novicijų buvo kilę iš šlėktų, o 1801 m. iš 19 novicijų 4 kilę iš laisvųjų valstiečių, likusieji iš šlėktų.

Didžiausias novicijų skaičius buvo 1827 m. – 40, mažiausiai – po keliolika – įvairiais metais.

Noviciatas turėjo savo gerai prižiūrimą sodą, kuriame laisvu nuo mokslo ir pamaldų metu dirbdavo besimokantys jaunuoliai.

Be vienuolyno bibliotekos, buvo atskira noviciato biblioteka, „iš pačių asketiškiausių knygų sudaryta, suregistruota ir geroje vietoje sudėta“³⁵. 1817 m. šioje bibliotekoje buvo 725 knygos.

Pabaigoje norėčiau paminėti keletą žinomesnių dominikonų, noviciatą baigusią Paparčiuose. Tai:

Rapolas Jasikevičius (1801–1879), po noviciato įstojo į Paparčių vienuolyną. 1855–1859 m. išleido tris pamokslų rinkinius, kuriuos caro valdžia spaudos draudimo pradžioje buvo pripažinusi kaip oficialius pamokslų rinkinius³⁶;

Juozapas Simforijonas Mieleška (1804–1868). Pirmosios katalikiškos, blaivybę propaguojančios knygos lietuvių kalba vertėjas. 1821 m. įstojo į Paparčių vienuolyną. Vėliau pagarsėjo kaip pamokslininkas³⁷;

Hiacintas Milevičius (apie 1802–1853) – aplinkraščio apie pabėgusius kareivius vertėjas. 1819 m. įstojo į Paparčių vienuolyną. 1820 m. išventintas vienuoliu. 1829 m. mokytojavo Oršos dviklasėje mokykloje. Vėliau, iki mirties, gyveno Paparčių dominikonų vienuolyne³⁸;

Teofilis Račkauskas (1809–1863) – kunigas, 1863 m. sukilimo dalyvis. Noviciatą atliko Paparčių vienuolyne. Krymo karo metu buvo caro armijos kapelionas. Sukilimo pradžioje buvo Panevėžio

pavieto Naujamiesčio parapijos vikaras. Kauno miesto ir pavieto karinis viršinininkas plk. Božerianovas 1863. VIII. 13(25) raštu Nr.676 pranešė Vilniaus generalgubernatoriui: „Valstybinį nusikaltėlių kun. Teofilį Račkauską paėmiau nelaisvėn 1863 m. rugp. 5 per susirėmimą prie Pališkių km., Panevėžio pav. Belaisvis paimtas su ginklu rankoje. Pagal tamtos įsakymą, jį teisė karo lauko teismas, mano patvirtintas, kuris nusprendė: teisiamajam atimti kunigystę, kryžių ir bronzos medalius, kuriuos jis gavo 1853–1856 m. karui atminti, ir pasmerkti sušaudymui. Tas nuosprendis įvykdytas Kaune vakar 11 val. prieš piet“³⁹.

1829 m. carinės valdžios įsakymu buvo uždrausta priimti naujokus į noviciatą, o paskutį kartą novicijai paminėti 1832 m. vizitacijos akte.

Vienuolyno biblioteka

Dominikonai nepamiršdavo posakio, kad vienuolynas be bibliotekos, tai kaip tvirtovė be amunicijos. Kaip minėjau, biblioteka buvo antrame vienuolyno aukšte ir užėmė du didelius kambarius. Knygos buvo sudėtos pagal sąrašą senovinėse stalių darbo spintose palei sienas. Įvairiu metu svyravo vienuolyno bibliotekos turėtų knygų skaičius. Kai kurie autoriai, pvz. E.Tiškevičius, apsilankę vienuolyne 1858 metais, mini turtingą biblioteką, turėjusią 1072 tomus, įgytus įvairiais laikais iš vienuolyno pajamų, kurių didžioji dauguma – dvasiniai ir teologiniai darbai. Tačiau daugiausiai knygų suskaičiuota per 1817 metų vizitaciją

– 1321 knyga⁴⁰. Pervežus į Paparčius uždarytų dominikonų vienuolynų, pirmiausia Gardine ir Vilniuje, knygas, 1844 m. biblioteka tampa viena iš didžiausių ir svarbiausių vienuolynų bibliotekų Lietuvoje. Be teologinių knygų, bibliotekoje buvo istorinių, filosofinių, teisinių ir kt. veikalų. Paparčių vienuolyno bibliotekos knygų kataloge⁴¹, rašytame XVIII a. gale ir vėliau papildytame, minimos beveik ištiesai senos – XVII–XVIII a. knygos, yra ir XVI a. knygų. Vėlesniuose prierašuose paminėtos 1800–1814 metais įsigytos knygos, tačiau jų labai maža. Per 1830 m. vizitaciją paminėta, kad naujai nuo praeitos vizitacijos įsigytos 3 knygos⁴², kai paskutinė vienuolyno vizitacija buvo prieš dešimtmetį.

Lietuviškų ir lituanistinių knygų buvo nedaug. Iš vertingesnių galima būtų paminėti K.Sirvydo „Dictionarium trium lingvarium“, išleistą Vilniuje 1713 m., 4-asis LDK Statuto leidimas, išleistas 1693 m. Vilniuje ir pora Daukšos knygų, išleistų Vilniuje 1599 m.⁴³

Knygas aktyviai skaitė ne tik vienuoliai, bet ir pasauliečiai. Alberto Vijūko Kojelavičiaus „Lietuvos istorija“ 1847 m. skolinosi istorikas M.Balinskis, o 1848 m. – gydytojas ir istorikas A.Adamovičius. Pastarasis skaitė ir jėzuito Jono Pošakovskio 1745 m. išleistą „Luteronų istoriją“. „Akivaizdu, kad minėtų knygų istorikai negalėjo gauti net Vilniuje, todėl nuošalus Paparčių vienuolynas dėl savo bibliotekos laikytinas ne tik Lietuvos dominikonų provincijos administraciniu, bet ir neprovincialiu kultūriniu centru“⁴⁴.

Pažymėtina, kad XIX a. pirmoje pusėje bibliotekininku dirbo dominikonas Dominykas Sutkevičius (1782–1849). Jis kelis dešimtmečius kaupė lietuvių leksikos duomenis, daugiausia iš raštų, ir parengė tris rankraštinius žodynus. M.Mažvydo bibliotekoje saugomas jo 1835 m. lietuvių-lenkų žodyno rankraštis, turįs net 1048 puslapius. Jame yra 18000 žodžių su iliustraciniais sakiniais, daugiausia iš K.Sirvydo raštų ir kai kurių kitų XVI–XIX a. rašto paminklų. Kadangi sukaupta bemaž vien rašytinių šaltinių leksika (pavyzdžių iš gyvosios kalbos nedaug), tai šis žodynas neretai traktuojamas kaip pirmasis istorinis lietuvių kalbos žodynas⁴⁵.

1864 m. uždarius vienuolyną, bibliotekos knygos buvo sukrautos į 58 medines dėžes ir spalio 9 d. nugabentos į Vilniaus mokslo apygardos valdybą. Beje, kraunant knygas į dėžes, mūrinėje sienoje buvusioje įduboje buvo rasti aštuoni sidabriniai paveikslų apkalai, suvynioti į drobę ir sveriantys daugiau kaip 21 svarą. Šis radinys buvo perduotas Trakų kariniam viršininkui⁴⁶. Didžioji dalis vienuolyno knygų dabar saugoma Vilniaus universitete.

Vienuolyno uždarymas

1863 m. sukilimas neaplenkė ir Paparčių. Siekdama iširti vienuolių ir sukilėlių ryšius, carinė valdžia 1864 m. atliko tyrimą, kurio pasekmės vienuolynui jo 200 metų istorijoje buvo pragaištingos.

Iš bylos⁴⁷ paaiškėjo, kad buvo atlikta pora tyrimų. Per pirmąjį apklausti

sukilime dalyvavusieji vienuolyno darbininkai Jankevičius ir Zezulevičius bei dvylika aplinkinių gyventojų. Davę priesaiką jie paliudijo, kad vienuoliai – seni žmonės ir sukilime nedalyvavo, kad anti-vyriausybinų himnų negiedojo ir susirinkimų nebuvo; taip pat paliudijo, kad vieną naktį sukilėliai atėjo prie vienuolyno ir pradėjo belstis į vartus, tačiau jų į vienuolyną neįsileido. Šį tyrimą atlikęs 108-ojo Saratovo pėstininkų pulko majoras Suščinskis buvo apkaltintas užuojauta katalikų dvasininkijai, vykdamas jam patikėtą tyrimą dėl Paparčių dominikonų vienuolyno patikimumo, ir nušalintas nuo pareigų.

Per antrąjį tyrimą, kurį atliko Lydos karinis viršininkas, išaiškėjo, kad du sentikiai, 1863 metais taisydami bažnyčios stogą, varpinėje rado diržą su Lietuvos ir Lenkijos herbais ant sagties. Šis „revoliucinis diržas“ pridėtas prie bylos. Dar kartą apklausti 1863 m. į sukilimą išėję ir Visloucho būryje buvę anksčiau minėti darbininkai Jankevičius ir Zezulevičius. Jie pakartojo ankstesnius savo parodymus, kad slapstėsi nuo rekrūtų ėmimo ir prievarta buvę paimti į „maištininkų gaują“, taip pat papildė naujais parodymais, kad visą 1862–1863 metų žiemą apylinkių gyventojai, o ypač dvarininkai ir šlėktos, vienuolyno bažnyčioje giedojo revoliucinius himnus, iš kurių atsimena tik „Dieve saugok Lenkiją“. Tai patvirtino keletas valstiečių ir žydų. Be to, žydai Grinštainas ir Kacas pridūrė, kad jie girdėjo iš daugelio žmonių, kad „to vienuolyno vienuoliai palaikė ryšius su maištininkais, prijautė ir padėjo

maištui“. Valstietis Morozas pasakė, neva kunigas Ruseckis jam bažnyčioje kalbėjęs, esą „visiems valstiečiams katalikams reikia apginti savo tikėjimą ir padėti sukilimui, o jeigu kas nors neis į gaują, tai tam bus blogai, ir kad caras dabar nieko nereiškia“. Iš žydo Romo parodymų matyti, kad 1863 m. kovo 20 d. vienuolyne pietavo 20 sukilėlių. Kunigas Stanevičius savo parodymuose minėjo, kad jis girdėjo bažnyčioje dainuojant dainas prieš vyriausybę ir kad kunigas Kodelskis vienuolyne buvo susitikęs su dviem sukilėliais – Liachnovičium ir Laskariu. Tai patvirtino ir pats Kodelskis, o vienuolyno vyresnysis Babinovskis pasakė, kad bažnyčioje buvo giedami revoliuciniai himnai, bet tik vieną kartą.

Kadangi pastaruoju tyrimu buvo nustatyta, kad Paparčių dominikonų vienuolyno vienuoliai ne tik „parodė aktyviai priešiškus vyriausybei veiksmus, bet ir aktyviai dalyvavo buvusiam maište, už tai vienuolyno vyresnysis S.Babinovskis ir vienuoliai Ruseckis ir Kodelskis buvo atiduoti karo lauko teisimui“⁴⁸, o vienuolyną nutarta uždaryti. 1864 m. rugsėjo 23 d. vienuolynas uždarytas, jame buvę 23 vienuoliai išsiųsti į Raseinių ir Agluonos dominikonų vienuolynus. Vienuoliai Kodelskis ir Ruseckis buvo išstremti į katorgą. Buvusio vienuolyno pastatą perdavė kareivinėms, kuriose įsikūrė 108-ojo Saratovo pėstininkų pulko 2 batalionas, perkeltas iš Žaslių.

Kiek vėliau, tų pačių metų lapkričio 24 d., uždaryta vis dar veikusi vienuolyno

bažnyčia, nes bijota, kad „kunigai gali daryti kenksmingą įtaką Romos katalikų tikėjimo kareiviams“⁴⁹. Vienuolyno žemės buvo perduotos išdo žinion. Jam perėjo Paparčių palivarkas, apėmęs 176,69 dešimtinės ariamos žemės ir šienaujimų pievų, trys ežerai Žasliuose, vandens malūnas ir Palapojės užsienis, turėjęs 105 dešimtinės žemės⁵⁰. Vėliau Paparčių palivarko pastatai ir žemės

buvo perduotos rusų tautybės asmenims. Po kelerių metų iš vienuolyno pastato išsikraustė kareiviai ir iki 1891 m. vienuolynas ir bažnyčia stovėjo tušti. Tais metais, nekreipiant dėmesio į parapijiečių prašymus grąžinti juos, buvo perduoti žydams. Pastatai pradėti griauti ir greitai virto griuvėsių krūvomis. Iki šių dienų išliko atokiau stovinti mūrinė koplyčia ir mūrinė vienuolyno vartų dalis.

Nuorodos

- ¹ *Tiškevičius K.* Neris ir jos krantai. – Vilnius, 1992. – P. 267.
- ² Paparčių ir Žaslių apylinkės. – Kaišiadorys, 1997.
- ³ *Tyszkiewicz E.* O klasztorach zgrupowanych istniejących obecnie w diecezji Wileńskiej // *Teka Wileńska*, 1858, Nr.3, p. 259–262.
- ⁴ *Plečkaitis R.* Feodalizmo laikotarpio filosofija Lietuvoje. – Vilnius, 1975.
- ⁵ *Miller A.* Pierwsza Porozbiorowa konspiracja Litewska. – Krakow, 1936. – P. 147–165.
- ⁶ Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau LVIA). F.525. Ap.8. B.430. L. 30–33.
- ⁷ *Synodus dioecesisana Vilnensis...* – Vilnius, [1744]. – P. 101.
- ⁸ *Археографический сборник документов, относящихся к истории северо-западной Руси.* – Вильна, 1904. – Т.14. – С.186–193.
- ⁹ *Pakarklis P.* Ekonominė ir teisinė katalikų bažnyčios padėtis Lietuvoje (XV–XIX a.). – Vilnius, 1956. – P.87.
- ¹⁰ LVIA. F.525. Ap.1. B.199. L.3.
- ¹¹ *Археографический сборник...* P. 141.
- ¹² *Miller A.* Min.veik. – P. 164.
- ¹³ LVIA. F.378. BS.B.1396. L.10–12.
- ¹⁴ *Polski słownik biograficzny.* – Kraków, 1938. – T. 4. – P. 37.
- ¹⁵ LVIA. F.694. Ap.1. B.3776. L. 174–175.
- ¹⁶ *Brensztejn M.* Zarys dziejow ludwisarstwa na Ziemiach B Wielkiego Księstwa Litewskiego. – Wilno, 1924. – P. 55.
- ¹⁷ *Tyszkiewicz E.* O klasztorach... P. 262.
- ¹⁸ *Adamonis T., Čerbulėnas K.* Lietuvos TSR dailės ir architektūros istorija. – Vilnius, 1987. – T.1. – P. 253.
- ¹⁹ *Tyszkiewicz E.* O klasztorach... P. 260–261.
- ²⁰ *Polski słownik biograficzny.* – Kraków, 1989. – T.XXXI /4. – P. 655–656.
- ²¹ LVIA. F.1177. Ap.1. B.382.
- ²² *Vaišnora J.* Marijos garbinimas Lietuvoje. – Roma, 1958. – P. 405.
- ²³ *Matušakaitė M.* Portretas XVI–XVIII a. Lietuvoje. – Vilnius, 1984. – P. 56.
- ²⁴ *Matušakaitė M.* Senoji medžio skulptūra ir dekoratyvinė drožyba Lietuvoje. – Vilnius, 1998. – P. 115–117.
- ²⁵ LVIA. F.694. Ap.1. B.3776. L.207.
- ²⁶ Ten pat. L. 207.
- ²⁷ *Pakarklis P.* Min.veik. – P.115–116.
- ²⁸ LVIA. F.694. Ap.1. B.3776. L. 199.

- ²⁹ LVIA. F.694. Ap.1. B.3491. T. 2. L. 136.
- ³⁰ LVIA. F.694. Ap.1. B.3776. L.202.
- ³¹ *Plečkaitis R.* Min.veik. – P. 404.
- ³² *Plečkaitis R.* Polemika dėl Koperniko sistemos pripažinimo Lietuvos mokyklose antroje XVIII a. pusėje // *Problemos*, 1968, Nr.2, p. 72.
- ³³ *Polski słownik biograficzny.* – Kraków, 1946. – T. VI/1. – P. 360.
- ³⁴ LVIA. F.604. Ap.1. B.2899. L.1–8.
- ³⁵ LVIA. F.604. Ap.1. B.3662. L. 81–82.
- ³⁶ *Zinkevičius Z.* Lietuvių kalbos istorija. – Vilnius, 1990. – T.4. – P. 114–115.
- ³⁷ *Knygos lietuvių kalba.* – Vilnius, 1969. – T.1. – P.253–254.
- ³⁸ Ten pat. P. 255.
- ³⁹ *Jurgėla R.* Lietuvos sukilimas 1862–1864 metais. – Chicago, 1970. – P. 557.
- ⁴⁰ LVIA. F.694. Ap.1. B.3662. L. 81–82.
- ⁴¹ *Lebedys J.* Lietuvių kalba XVII-XVIII a. viešajame gyvenime. – Vilnius, 1976. – P. 113.
- ⁴² LVIA. F.694. A.1. B.3776. L. 200.
- ⁴³ *Lebedys J.* Min.veik. – P. 114.
- ⁴⁴ *Pacevičius A.* Skaitymo kultūra ir Lietuvos vienuolynai // *Šiaurės Atėnai.* – 1988, balandžio 4, p. 9.
- ⁴⁵ *Zinkevičius Z.* Min.veik. – P. 178.
- ⁴⁶ LVIA. F.378. BS. B.1396. L. 27–28.
- ⁴⁷ LVIA. F.1253. Ap.1. B.146. L. 52–53.
- ⁴⁸ Ten pat. L.2.
- ⁴⁹ LVIA. F.378. BS. B.1396. L. 10–12.
- ⁵⁰ Ten pat. L. 5.